

המתים רוקדים \ דוד זריצקי

— רצונכם לגשת ? זה כלל לא רחוק, קילומטר אחד ואולי גם פחות מזה.

— משני צדי הכביש שוררת אותה הדומיה. המוות קלע אליה והחטיא, והיא נשארה תלויה על גבי העשבים היבשים, מתנועעת עם הרוח תוך ערגה לצעדיהם של אלו שקידשו את הכביש ברגליהם. הבושה עיורה את עיניהם. תשושים וכפופי קופה הם ולא יביטו עליכם — כבשנים שלפני המלחמה — בגאון, בבוז וברטט של נקמה.

רק לרגע קט תבואו, אל נמהר. הגל, גל האדמה המכסה אותנו, ביישני, העשב שגדל עליו ירתע מלא תמהון. נתלוש אותו, אל פחד. בידנו נרים את פרוכת האדמה התחוזה. היא נשארה רטובה? כנראה דמעות שניגרו מרחוק יכולות להרטיב אדמת קבר.

— שלום עליכם רבותי וחברי !

חבילה של גופות. אולם החיוך הביישני, הישיבתי, נשאר תלוי על פני כל אחד מהם. תמיד חייכו ועד היום אינני יודע אם זה היה חיוך של בושה או של חובה, שכן הם חשבו את עצמם כבעלי חוב לכל בריה...

— אלא שסדר אין כאן...

יושבי "המזרח" שצעירי הישיבה פחדו לגשת אליהם, מוטלים על גבי ילדי הישיבה קטנה. האחרונים מלאי תימהון והראשונים? — כן, הראשונים עדיין חוזרים על ה"חידושים" שהכינו ליום חתונתם.

אולם מה איכפת לנו? בישיבה רוקדים, חג היום, חג התורה, ואין להתחיל בלעדיהם בריקוד חדש, ריקוד להבות, עד כלות.

תקומו, במטותא מינייכו. אין צורך לנער את רגבי העפר מעליכם, ככה, כמו שהנכם הייתם, וכמו שהייתם תשארו עד סוף כל הדורות.

— לאן?

— לישיבה נלכה! שמה רוקדים ריקוד של מצוה.

והנה אנו הולכים כמקודם, זוגות זוגות מבלי להסתכל לצדדים...

— יש לך קושיא? איך נלך ערטילאים?

— קושיא? ודאי שיש לי, קושיא גדולה, עמוקה ומי יתרצנה? מה אומר האומנאי? תיקו? ודאי שתשבי יתרץ קושיא זו.

עוד קמעא, זה כלל לא רחוק. הרגלים כואבות? ודויות? אין דבר, נמשיך ללכת. תמיד צעדנו הראשונים למרות רגלינו הכואבות. מה זה נגרר אחרינו? אה — שטויות, זוהי רק שלולית של דם, עין אחת מאלפי עיניו של מלאך המוות, זה כבר לא מעניין אותנו.

בנין הישיבה זקוף על גבי תל, גבוה, מוצק, מרובע, חלונותיו קורצים לארבע רוחות העולם. כבר בוקעת השירה. מי זה שר? העמודים יצאו במחול ודפי הגמרא שרים. נצטרפו אליהם הספסלים, הם מתנועעים כמסורבלי בשר, מזדקפים ותוך ריקודם מנערים פיסות זיעה — הן שלכם...

ושוב שכח ר' שמשון לתלות את המגבת הארוכה. ר' שמשון זה עומד מן הצד, עיניו הקטנות, המחוכמות, מגחכות, זקנקנו — ניצוצי אור, מה לו ולמגבת, היום הוא רוקד, בנפלו לבור נתלשו לו כמה שערות, אולם הוא אינו חושש ליופי — ירקוד לו ר' שמשון, כדאי הוא, ואנו ננגב את ידינו במכנסיים.

— הבה ננשום לתוכנו את אוירת הישיבה, אומר הרשל גרייבר.

הוא שחרחר, עיניו עמוקות, שחורות, גדולות, תהוות, חודרות ושקטות, פותח הפה ומכניס מלא חופניים אויר, קצת להחיות את הנשמה. כן? בצווארו עדיין תחוב הכדור, החור אינו גדול כלל וזה לא מפריע לו לנשום אויר, עוד קצת, קימעא, לבסוף הוא מכניס ראשו לתוך מערבולת הריקוד, חופן מלוא חופניו של ניגון — ניגונו שנפסק באמצע, כן הוא כעת נזכר, בשעת היריה צף במוחו הניגון שלו המיוחד והוא נפסק באמצע וכעת הוא ממשיך את אותו הניגון...

— זוהי הגמרא שלי, אומר בחיוך אברהם דרבנר. פותח את כריכת הספר ומציץ על גבי הדף הראשון "ברוך השם. שיין להבחור אברהם קפושצבסקי מדרבנה, אסור לקחת בלי רשות". באמת לא לקחו את הגמרא בלי רשות, אותו לקחו, והוא היה מונח אי שם ירוי ומרוטש... הוא בא לכאן בעיניים תמהות כתמיד. רצה לשבת שוב על מקומו על יד החלון וכבר התחיל להתנועע, אולם הריקוד הרימו והוא השתלב במעגל.

— כן, דיבר אלי תוך הריקוד, שם מונח גם ישעיהו אבל הוא אינו יכול לבוא, הוא מרוסק ממשי, אולם עיניו נשארו, והוא מציץ מבין רגבי העפר האדום — בגעגועי אלם לריקוד שלנו...

— לרקוד! הבה נרקוד!

— לרקוד? מי יהין לרקוד? מתרעם ברוך שלום פליסר, כמה מאות דפי גמרא למדנו השנה? אין לנו זכות לכך.

— ניחא, וכי לא חזרנו על שעוריו של ר' נפתלי כל זמן היותנו בקבר? וכי לא שמענו את שיחותיו של ה"חפץ חיים"? שניהם שוכבים לצידנו, והם שמעו אותנו, כן? החלטנו גם במקום חצי שעה של מוסר כל יום, ללמוד שעה שלמה. ה"סדר" היה כמו בשיבה, וכולם למדו יחד. היה "ועד" אחד, יחידי, ועד של העבר הגדול.

— ובכן, לרקוד!

מוח ירוי זוכר יותר טוב את כל הניגונים, פה מפוצץ שר את הניגונים. לב עומד פועם בקדושה יתירה בתוך תוכו של הניגון העצוב, המרקיד, המשכח, רגליים פצועות ורקדות ביתר עוז. האיך ננגנו בתוך הקבר?

עכשיו נזכרו כולם. כן זה היה אותו הניגון שר' אליעזר, המשגיח, שר אותו בעת ההקפות, הוא היה עומד באמצע העיגול, גופו הגדול — גדל פי שניים, עיניו הנוצצות אורו פי שבע, זקנו הלבן — הבריק. רגליו תופפו ברצפה, וידיו נשלו כף אל כף באחוז את עצי החיים של ספר התורה. הניח ר' אליעזר את ראשו על חודו של עץ החיים ושר לתוך גלי האויר הישיבתי.

— והבדילנו מן התועים, והבדילנו מן התועים, והבדילנו מן התועים, או.. אי.. אי.. אי.. הוא הבדילנו, והתועים עדיין מתהלכים בטעותם, תועים במהלכם. אולם אנו כולנו, שוכני הקבר, כבר מצאנו את הדרך.

היום נרקוד כולנו יחד, ר' אליעזר, ר' יהושע, ר' הלל ור' אברהם, ואפילו ר' מרדכי בר החולני שהשתעל יותר מאשר נשם, גם הוא רוקד היום...

— וחיי עולם נטע בתוכנו!

אברהם בא מארכנגלסק, והמשגיח מגיא ההריגה פונאר אשר בוילנא, ר' יהושע מאושוויץ, והרשל גרייבר מקבר קטנטן על יד אישישוק, משה מדוידהורודוק, קרוע לשנים, הגיח מיערות פולסיה ורבים עוד באו מיערות סיביר ומבתי החרושת באוראל.

— וחיי עולם נטע בתוכנו!

הוא נטע בתוכנו וזה הצמיח. מתוך הקבר זה צומח שוב, עולה, גדל ופורח, ידיים בצפון ורגליים בדרום משתלבות, אברים מתחברים לאברים רק לשם ריקוד....

ותוך ריקוד להמשיך ללמוד, ותוך לימוד להמשיך לרקוד. תוך לימוד למות — ותוך מיתה לרקוד...

— וחיי עולם נטע בתוכנו.